

בְּרַב חֶסֶדְךָ אָבוֹא בֵיתְךָ / תהילים פרק ה'

שאול יונתן וינגורט

לבוא לבית ה' מבקש דוד, כי הדיחו אותו ממלכותו, והוא נאלץ לברוח מירושלים. דוד מבקש שה' ישמע את תפילתו, ולא תפגע בו עצת אחיתופל, רוצה הוא ללכת בדרך הישרה, ושה' ידחה את הפושעים, כי הם מרו בה' במרידתם בדוד.

מרכז המזמור הוא באמירה: וְאֲנִי בְּרַב חֶסֶדְךָ אָבוֹא בֵיתְךָ, אֲשַׁתְּחֶנָּה אֵל הַיְכָל קִדְשֶׁךָ בִּירְאָתְךָ. מתי דוד ביקש זאת? ומדוע דווקא כאן מדגיש דוד שההשתחויה תהיה בִּירְאָתְךָ?

נראה, כי עלינו להתבונן בפרשת בריחתו של דוד המלך מירושלים מפני אבשלום בנו, ומתוכה נבין את המזמור שלנו. מסופר (שמו"ב טו, כג-כו): וְכָל הָאָרֶץ בּוֹכִים קוֹל גְּדוֹל וְכָל הָעַם עֹבְרִים, וְהַמֶּלֶךְ עֹבֵר בְּנַחַל קִדְרוֹן, וְכָל הָעַם עֹבְרִים עַל פְּנֵי דְרֹךְ אֶת הַמִּדְבָּר. וְהִנֵּה גַם צְדוֹק וְכָל הַלְוִיִּם אִתּוֹ נְשָׂאִים אֶת אַרְוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים, וַיִּצְקוּ אֶת אַרְוֹן הָאֱלֹהִים, וַיַּעַל אַבְיָתָר עַד תָּם כָּל הָעַם לְעֹבֹר מִן הָעֵיר. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצְדוֹק: הֲשֵׁב אֶת אַרְוֹן הָאֱלֹהִים הָעֵיר, אִם אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה', וְהִשְׁבֵּנִי וְהִרְאֵנִי אִתּוֹ וְאֵת נְוֵהוּ. וְאִם כֹּה יֹאמְרֶנּוּ: לֹא חֲפָצְתִּי בָּךְ, הֲנִנִּי יַעֲשֶׂה לִּי כְּאֲשֶׁר טוֹב בְּעֵינָיו.

כל הארץ בוכים, והמלך עובר בנחל קדרון, ובזמן זה מתאים להשתמש בכלי נגינה מיוחד: לְמִנְצַח אֵל הַנְּחִילוֹת, זוהי גם נגינה של בכיה ואבל (כקינת ירמיהו מח, לו: על פן לבי למוֹאֵב פְּחִלִּים יִהְיֶה וְלִבִּי אֵל אֲנִשֵּׁי קִיר חֲרָשׁ פְּחִלִּים יִהְיֶה), וגם נגינה הקשורה לנחל.

דוד המלך מכריע כאן הכרעה גורלית: ייתכן שהוא לא ישוב לראות את הארון. אם הוא ימצא חן בעיני ה', הוא ישוב לראות אותו ואת נוהו, ואם לא הוא מוכן לכך. בקשתו במזמור שלנו היא: וְאֲנִי בְּרַב חֶסֶדְךָ אָבוֹא בֵיתְךָ, אֲשַׁתְּחֶנָּה אֵל הַיְכָל קִדְשֶׁךָ בִּירְאָתְךָ. היראה הנזכרת היא תולדת הבחירה והראייה, וכשם שנאמר לאברהם אבינו (בראשית כב, יב): כִּי יֵרָא אֱלֹהִים אִתָּךְ, ואברהם קרא למקום (כב, יד): ה' יִרְאֶה, ומדגישה התורה: אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם: בְּהָר ה' יִרְאֶה, כך דוד

(א) לְמִנְצַח אֵל הַנְּחִילוֹת מְזַמֵּר לְדָוִד.

(ב) אֲמַרִי הָאֲזִינָה ה', בִּינָה הַגִּינִי.

(ג) הַקְּשִׁיבָה לְקוֹל שׁוֹעִי, מִלְּבִי וְאֶל־הִי בִּי אֵלֶיךָ אֲתַפְּלֵל.

(ד) ה' בְּקֶדֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי, בְּקֶדֶר אֶעֱרֹךְ לְךָ וְאֶעֱפֶה.

(ה) בִּי לֹא אֵיל חֲפֵץ רִשְׁעֵי אֶתָּה, לֹא יִגְדֹךְ רֵעַ.

(ו) לֹא יִתְיַצְבוּ הוֹלָלִים לְנֶגֶד עֵינֶיךָ, שְׂנֵאתָ כָּל פְּעֻלֵי אוֹן.

(ז) תִּאבֹד דְּבָרֵי בֹז, אִישׁ דָּמִים וּמְרֵמָה יִתְעַב ה'.

(ח) וְאֲנִי בְּרַב חֶסֶדְךָ אָבוֹא בֵיתְךָ,

אֲשַׁתְּחֶנָּה אֵל הַיְכָל קִדְשֶׁךָ בִּירְאָתְךָ.

(ט) ה' נִחַנִּי בְּצִדְקָתְךָ לְמַעַן שׁוֹדְרִי, [הַיּוֹשֵׁר] (הוֹשֵׁר) לְפָנַי דְּרָבְךָ.

(י) בִּי אֵין בְּפִיהוּ נְבוֹנָה, קֶרֶם הוֹוֹת, קָבַר פְּתוּחַ גְּרָנָם, לְשׁוֹנָם יִחְלִיקוֹן.

המלך אומר על תקוותו לשוב ולראות את המקום: וְהִשְׁבִּי וְהִרְאֵנִי אֶתְּךָ וְאֶתְּךָ
נְוֵהוּ – אֲשֶׁתְּחַוֶּה אֶל הַיְכָל קִדְשְׁךָ בִּירְאֶתְךָ.

החלק הראשון של המזמור (ב"ז. 47 מילים) כולל בקשה שה' ישמע את התפילה:
אֲמַרִי הַאֲזִינָה ה', בִּינָה הַגִּיגִי. הַקְּשִׁיבָה לְקוֹל שׁוֹעִי, מִלְּפִי וְאֶל־לִהִי כִּי אֲלִיךָ
אֲתַפְּלֵל. ה' בְּקֶרֶךָ תִּשְׁמַע קוֹלִי, בְּקֶרֶךָ אֶעֱרָךְ לָךְ וְאֶצְפָּה. וְנִימוֹק לְבַקְשָׁה זֹאת:
כִּי לֹא אֶל־חֶפֶץ רִשְׁעֵךָ אֶתָּה, לֹא יִגְרֶךָ רָע. לֹא יִתְצַבּוּ הוֹלְלִים לְגַד עֵינֶיךָ,
שְׂנֵאתָ כָּל פְּעֻלֵי אֹנוֹן. תִּאֲבֹד דְּבָרֶיךָ כֹּזֵב, אִישׁ דְּמַיִם וּמְרָמָה יִתְעַב ה'. החלק
השני של המזמור (ט"ג. 49 מילים) כולל בקשה להנחייה בדרך הישרה: ה' נְחַנֵּנִי
בְּצַדִּיקְתְּךָ לְמַעַן שׁוֹרְרִי, [הַיִּשְׂרָאֵל] (הושר) לְפָנַי דְּרָכְךָ, וּבְקִשָׁה לְהַפְלִת הַאֲוִיבִים:
הַאֲשִׁימָם אֶל־לֵהִים, יִפְּלוּ מִמַּעְצוֹתֵיהֶם, בְּרַב פְּשָׁעֵיהֶם הִדְיַחְמוּ, כִּי מָרוּ בְּךָ,
וּקְבַלְתָּ הַבְּקָשָׁה תוֹכִיל לְשִׂמְחָה שֶׁל הַבוֹטְחִים בְּךָ: וְיִשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי בְּךָ,
לְעוֹלָם יִרְנְנוּ, וְתִסַּךְ עָלֵינוּ, וְיַעֲלִצוּ בְּךָ אֶהְבִּי שְׁמֶךָ.

עיון במזמור כולו מצביע על קשרים נוספים לבריחת דוד מאבשלום.

בקשת דוד במזמור שלנו על מי שכנגדו היא: בְּרַב פְּשָׁעֵיהֶם הִדְיַחְמוּ, כִּי מָרוּ
בְּךָ. החשש מהדחה נזכר בדברי דוד כטעם לבריחה מפני אבשלום (שמו"ב
טו, יד): קוֹמוּ וּנְבַרְרָה כִּי לֹא תִהְיֶה לָנוּ פְּלִיטָה מִפְּנֵי אֲבִשָׁלֹם, מִהָרוּ לְלַכֵּת פֶּן
יִמָּהַר וְהִשְׁגִּנוּ, וְהִדְיַח עָלֵינוּ אֶת הָרָעָה. המרד בדוד הוא מרי בה', ודוד מבקש:
הִדְיַחְמוּ, כִּי מָרוּ בְּךָ.

ככלל, במזמור שלנו מציין דוד את פעולת האויבים כפעולה עם הפה: כִּי אֵין
בְּפִיהוּ נְכוֹנָה (= אמת), קִרְבָּם הוֹוֹת (= תוכם פגעים), קָבַר פְּתוּחַ גְּרָנָם, לְשׁוֹנָם
יִחְלִיקוֹן, וְתִיאוֹר זֶה מֵתֵאִים לְאוֹפֵן בּוֹ גִּנְבֵי אֲבִשָׁלֹם אֶת לִבִּי שֶׁל אֲנִשֵׁי יִשְׂרָאֵל,
וְכִךְ מְסוֹפֵר (טו, ב"ו): וְהִשְׁפִּים אֲבִשָׁלֹם וְעָמַד עַל יַד דְּרָךְ הַשָּׁעַר וַיְהִי כָּל הָאִישׁ
אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ רִיב לְבֹא אֶל הַמְּלָךְ לְמִשְׁפָּט, וַיִּקְרָא אֲבִשָׁלֹם אֵלָיו וַיֹּאמֶר: אֵי
מִזָּה עִיר אַתָּה, וַיֹּאמֶר: מֵאֲחַד שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל עֹבֵדְךָ. וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבִשָׁלֹם: רֵאֵה
דְּבָרֶיךָ טוֹבִים וְנִכְחִים, וְשִׁמְעֵ אֵין לָךְ מֵאֵת הַמְּלָךְ. וַיֹּאמֶר אֲבִשָׁלֹם: מִי יִשְׁמְנִי
שִׁפְטָ בְּאַרְץ, וְעָלִי יָבֹא כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ רִיב וּמִשְׁפָּט וְהִצַּדִּיקְתִּיו. וְהִיָּה
בְּקֶרֶב אִישׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ וְשַׁלַּח אֶת יָדוֹ, וְהִחֲזִיק לוֹ, וְנִשְׁקַל לוֹ. וַיַּעַשׂ אֲבִשָׁלֹם
כַּדְּבָר הַזֶּה לְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָבֹאוּ לְמִשְׁפָּט אֶל הַמְּלָךְ, וַיִּגְנַב אֲבִשָׁלֹם אֶת לֵב
אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל.

אם כן, אבשלום החל את דרכו בעומדו על יד דְּרָךְ הַשָּׁעַר, והוא גנב את לב
העם בכך שהוא אמר: מִי יִשְׁמְנִי שִׁפְטָ בְּאַרְץ, וְעָלִי יָבֹא כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ
רִיב וּמִשְׁפָּט וְהִצַּדִּיקְתִּיו, ודוד מבקש במזמור שלנו: ה', נְחַנֵּנִי בְּצַדִּיקְתְּךָ לְמַעַן
שׁוֹרְרִי (= צוררי), [הַיִּשְׂרָאֵל] (= ישר) לְפָנַי דְּרָכְךָ.

עוד נשים לב, שבזמן בריחתו מאבשלום אומר לו שמעי בן גרא לדוד (טז,
ט): וַיִּתֵּן ה' אֶת הַמְּלוּכָה בְּיַד אֲבִשָׁלֹם בְּנֵה, וְהִנֵּה בְּרַעְיָתְךָ, כִּי אִישׁ דְּמַיִם אַתָּה.
כמוכך, דוד איננו חושב כך, והוא אף מכיר בזה שהקללה הזו באה מה', ה'
אָמַר לוֹ קָלֵל, אֵךְ אוֹלֵי תְּגוּבַת דוד היא במזמור שלנו, בו הוא מדגיש: אִישׁ

(יא) הַאֲשִׁימָם אֶל־לֵהִים, יִפְּלוּ מִמַּעְצוֹתֵיהֶם,
בְּרַב פְּשָׁעֵיהֶם הִדְיַחְמוּ, כִּי מָרוּ בְּךָ.

(יב) וְיִשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי בְּךָ, לְעוֹלָם יִרְנְנוּ, וְתִסַּךְ
עָלֵינוּ, וְיַעֲלִצוּ בְּךָ אֶהְבִּי שְׁמֶךָ.

(יג) כִּי אֶתָּה תִּבְרַךְ צְדִיק ה', בְּצַנְהָ רְצוֹן
תַּעֲטֹרְנוּ.

דמים ומרמה יתעב ה'.

אחיתפל הגילוני הצטרף למרד (טו, יב): וישלח אבשלום את אחיתפל הגילוני יועץ דוד מעירו מגלה בזבחו את הזבחים, ויהי הקשר אמץ והעם הולך ורב את אבשלום, ודוד ביקש במיוחד (טו, לא): סכל נא את עצת אחיתפל, ה' דוד חשש מעצת אחיתופל, שכן נאמר (טז, כג): ועצת אחיתפל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל ואיש ברבר האלהים, פן כל עצת אחיתפל, גם לדוד גם לאבשלום. כדי להתמודד עם עצת אחיתופל, הוא ביקש מחושי הארכי (טו, לד): והפרתה לי את עצת אחיתפל. ואכן, כאשר ביקש אבשלום לשמוע מה בפיו אמר לו חושי הארכי (יז, זי): לא טובה העצה אשר יעץ אחיתפל בפעם הזאת. ויאמר חושי: אתה ידעת את אביה ואת אנשיו כי גברים המה, ומרי נפש המה כדב שכול בשדה ואביה איש מלחמה ולא ילין את העם. הנה עתה הוא נחבא באחת הפתחים או באחד המקומות והיה כנפל בהם בתחלה ושמע השמע ואמר היתה מגפה בעם אשר אחרי אבשלום. והוא גם בן חיל אשר לבו כלב האריה המס ימס כי ידע כל ישראל כי גבור אביה ובני חיל אשר אתו... ויאמר אבשלום וכל איש ישראל טובה עצת חושי הארכי מעצת אחיתפל, וה' צוה להפיר את עצת אחיתפל הטובה, לבעבור הביא ה' אל אבשלום את הרעה.

במזמור שלנו מבקש דוד: ה', בקר תשמע קולי, בקר אערך לך ואצפה. נראה, כי דוד רוצה לעבור את הלילה, שלא תתקיים עצת אחיתופל, ולכן נאמר (יז, כב): ויקם דוד וכל העם אשר אתו ויעברו את הירדן עד אור הבקר, עד אחד לא נעדר אשר לא עבר את הירדן. כאשר הגיע הבוקר, ואכן סרה הרעה של עצת אחיתופל, התקיימה הבקשה: יפלו ממעצותיהם, ונאמר: ואחיתפל ראה כי לא נעשתה עצתו, ויחבש את החמור, ויקם וילך אל ביתו אל עירו, ויצו אל ביתו ויחנק, וימת ויקבר בקבר אביו.

לסיום, נראה כי גם בסיום המזמור ניתן למצוא רמז לניצחוננו של דוד במלחמה עם אבשלום: כי אתה תברך צדיק ה', כצנה (= מגן) רצון תעטרנו. דוד לא יצא לקרב נגד אבשלום, והוא לא היה זקוק בפועל לצינה, והרצון של העם בו – הקיף אותו בהגנה (יח, ב-ג): ויאמר המלך אל העם: יצא אצא גם אני עמכם. ויאמר העם: לא תצא, כי אם נס ננוס לא ישימו אלינו לב, ואם ימתו חצינו לא ישימו אלינו לב, כי עתה כמנו עשרה אלפים, ועתה טוב כי תהיה לנו מעיר (לעזיר) [לעזור].

אמנם, בעקבות מותו של אבשלום בקרב, הפך דוד המלך את השמחה לאבל (יח, ב-ח): ותהי התשעה ביום ההוא לאבל לכל העם, כי שמע העם ביום ההוא לאמר נעצב המלך על בנו. על כך הוכיח אותו יואב: הבשפת היום את פני כל עבדיך הממלטים את נפשך היום... לאהבה את שנאיך ולשנא את אהביך, כי הגדת היום פי אין לך שרים ועבדים, כי ידעתי היום פי (לא) [לו] אבשלום חי וכלנו היום מתים, פי אז ישר בעיניך. בשל מות אבשלום לא התממש במלואו האמור במזמור שלנו: וישמחו כל חוסי בך, לעולם ירגנו, ותסוף עלימו, ויעלצו בך אהבי שמך. ובמובן מסויים, יואב מזכיר לדוד את בקשתו במזמור שלנו: [הישר] (= ישר) לפני דרכך, כדי שלא יהיה אז ישר בעיניך.

להאזנה לשיעור על פרק ה':

penehamenora.com/tehilim/5

או חפשו באפליקציות הפודקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

